

Anadolu'nun Bilinen En Eski Taş Heykelcikleri: Kızılın Figürinleri

Metin Kartal*

Öz

Kızılın, Antalya ili Döşemealtı ilçesi Yağca Mahallesi'ne bağlı Çakmak mevkinde yer alan bir Epi-paleolitik yerleşimdir. Deniz seviyesinden 407 metre, Kızılın Deresi'nden 35 metre ve hemen önündeki Tufa Ovası'ndan 107 metre yüksektir. Yerleşim, Kızılın Deresi olarak anılan dar bir vadinin girişinde yer alır. Kızılın bu bölgedeki tek Epi-paleolitik yerleşim değildir. Bölgede Kızılın ile birlikte Öküzini, Karain-B ve Çarkini Epi-paleolitik yerleşimleri de bulunmaktadır. Sürtmetaş aletler, denizel yumuşakçalardan boncuklar ve kemik aletler önemli arkeolojik kalıntılar arasındadır. Bununla birlikte ele geçen arkeolojik materyallerin çoğunluğunu yontmataş buluntular oluşturmaktadır. Kızılın'ın üst seviyeleri, geometrik mikrolitlerin daha sık görüldüğü bir buluntu topluluğu ile temsil edilir. Bu tabakalar Jeolojik Seviye IIa olarak isimlendirilmiştir ve açık kırmızı renktedir. Bu seviyelerin en önemli buluntuları arasında, kumtaşından yapılmış 2 adet insan figürünü yer almaktadır. Bu figürinlerden biri gövdesi kırık ve noksan olan bir insan başıdır. Figürinin cinsiyeti belli olmamakla birlikte, bir kadın başını andırmaktadır. Diğer figürin tamdır ve yapışık ikizleri temsil eden bir insan figürünü niteliğindedir. Kızılın'de daha alt seviyelere doğru inildiğinde, geometrik mikrolitlerin azaldığı ve hatta geometrik olmayan mikrolitlerin baskın olduğu bir yontmataş endüstri ile karşılaşmaktadır. Bu tabakalar ise Jeolojik Seviye IIb olarak isimlendirilmiştir. Bu tabaka koyu kırmızı renktedir. Kızılın arkeolojik katlaşımı, karbon 14 (AMS) yöntemi ile MÖ (*cal.*) 19455 ile 13621 arasına tarihlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Antalya, Kızılın, Epi-paleolitik, Figürin.

The Oldest Known Stone Figurines of Anatolia: Kızılın Figurines

Abstract

Kızılın is a cave settlement in the Çakmak-Yağca area of Döşemealtı district in Antalya province. The settlement is 407 meters above sea level, 35 meters above the Kızılın Stream, and 107 meters above Antalya tufa plain. It is located in a narrow valley called Kızılın Stream. Kızılın is not the only Epi-Paleolithic settlement in the region; there are also Öküzini, Karain-B, and Çarkini Epi-Paleolithic hunter-gatherer camps. Ground stone tools, beads from marine molluscs, and bone tools are important archaeological remains among the finds. However, the majority of the archaeological materials recovered are chipped stone finds. The uppermost levels of the archaeological sequence are represented by geometric microliths. These layers are referred to as Geological Level IIa and are light red in colour.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Ankara/TÜRKİYE
<https://ror.org/01wntqw50>, kartalm@ankara.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-4513-6310>

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

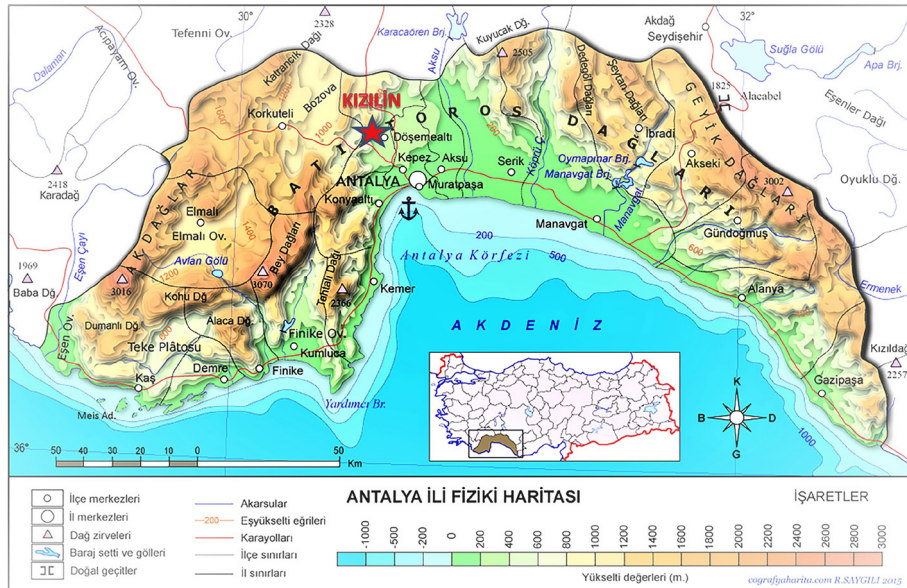
Atıf/Citation: Kartal, Metin, "Anadolu'nun Bilinen En Eski Taş Heykelcikleri: Kızılın Figürinleri", *Höyük*, 15, 2025, s. 1-14.

Additionally, two human figurines are among the most significant finds of these levels. One of these figurines is a human head with a broken and missing body. Although the gender of the figurine is unknown, it appears to resemble a female head. The other figurine is a complete human representation of conjoined twins. An earlier chipped stone assemblage is found at Kızılin, where non-geometric microliths dominate the lower levels. These layers are named as Geological Level IIb. This layer is dark red in colour. The archaeological sequence of Kızılin was dated between 19455 and 13621 BC (*cal.*) by carbon 14 (AMS) method.

Keywords: Anatolia, Antalya, Kızılin, Epi-palaeolithic, Figurine.

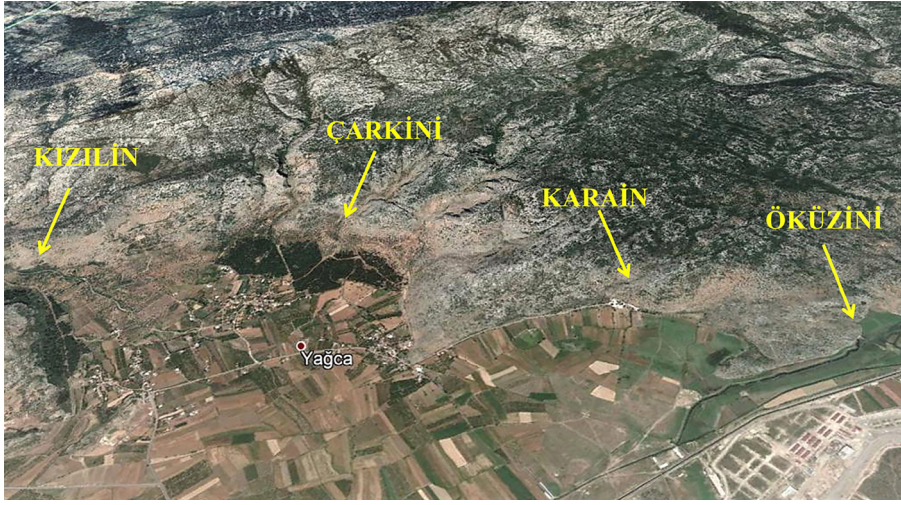
Giriş

Kızılin, Antalya ili Döşemealtı ilçesi Yağca Mahallesi Çakmak mevkinde yer alır (Harita 1)¹. Epi-paleolitik Dönem'in Türkiye açısından belki de en yoğun yerleşim gördüğü Güneybatı Toroslarda, Kızılin ile aynı ekosistem içinde bulunan Karain, Öküzini ve Çarkini gibi mağara yerleşimleri ile Koyunini ve Deliktaş gibi kaya sığınakları da yer almaktadır (Resim 1). Batı Toroslarda Katran Dağı olarak bilinen masifin eteklerindeki Kızılin teras alanının, deniz seviyesinden yüksekliği 407 metredir. Kızılin, hemen önünden geçen Kızılin Deresi'nden 35 metre, Yağca Mahallesi'nin bulunduğu Tufa Ovası'ndan ise 107 metre yüksektir. Kızılin'in en yoğun buluntu topluluğunu oluşturan yontmataş endüstrinin ham madde kaynağı olan çört grubundan radyolaritin, yerleşimin hemen önündeki Kızılin Deresi yatağındaki çakıllar olduğunu düşünmekteyiz. Yağca Mahallesi sakinlerince mağaranın bulunduğu mevki "Asmalı" olarak bilinmektedir. Yerleşim için literatürde ilk kez Prof. Dr. İsmail Kılıç Kökten tarafından kullanılan "Kızılin" adı ise yerel halk tarafından, üzerindeki kızıl kayalıktan dolayı verilmiştir (Resim 2). Bu kızılılık, bölge toprağında bulunan demir-oksitten kaynaklanmaktadır.

Harita 1. Kızılin yerleşiminin yeri http://cografyaharita.com/haritalarim/2a_antalya_ili_fiziki_haritasi2.png 15.01.2025 tarihli erişimden uyarlanmıştır.

¹ http://cografyaharita.com/haritalarim/2a_antalya_ili_fiziki_haritasi2.png, son erişim tarihi: 19.08.2020. Bu harita ilgili internet sitesinden indirilerek üzerine Kızılin'in bulunduğu nokta eklenmiştir.

Resim 1. Kızılın ve çevresindeki diğer yerleşimler

Resim 2. Kızılın yerleşimi

Kızılın'ın girişi, çok dik bir eğimle doğu-batı yönündedir. Hem eğimden kaynaklanan erozyon hem de yağışla taşınan topraklar, mağara girişini ve içini yıllar içerisinde doldurmuş olup, hâlen de doldurmaya devam etmektedir. Söz konusu dik eğimden dolayı mağaraya giriş-çıkış oldukça zordur. Aslında mağara içinde de yerleşim dolgusu bulunmaktadır. Ancak bu dolgu üzerinde, *in situ* olmayan yoğun bir toprak akıntısı birikmiş durumdadır. Hem bu nedenden hem de bölgede elektrik olmamasından dolayı mağara içinde herhangi bir arkeolojik çalışma projesine henüz başlanmamıştır. Dolayısıyla yeni girişimlerimizle başlatılan kazılar² teras bölümünde gerçekleştirilmektedir (Resim 3). Kızılın terası, kapladığı alan açısından 1 dönümden biraz daha küçük boyuttadır (yaklaşık 850-900 metrekare).

² Demirel-Kartal-Aydın vd. 2019; Demirel-Kartal-Erbil vd. 2020; Erbil-Kartal-Sarıoğlu vd. 2022.

Resim 3. Kızılın teras kazıları

Kızılın ve Epi-paleolitik Dönem

Kızılın'deki ilk çalışmalar, Kılıç Kökten tarafından 1956 yılında gerçekleştirilmiştir³. Ancak kendisinin yaptığı bu çalışmaya dair yazılı bir raporu bulunmamaktadır. Sadece ilgili yayında “küçük çapta sondajlarla yokladık”⁴ şeklinde bir ibare yer almaktadır. Kızılın'de, 2018 yılında “Kökten Alanı” olarak isimlendirdiğimiz Yukarı Teras kısmında kazılara başlandığında⁵, Kökten'den kalan kazı açmalarının, zamanın şartlarıyla tahrip olduğu basamaklı bir alan ile karşılaşmıştır. Dolayısıyla bu alanı mevcut hâliyle kazarak temiz bir kesit elde etme ve geniş çaplı kazılara başlamak için stratigrafiyi tespit etme çalışmalarına 2018 yılında başlanmıştır. 2022 yılı sonu itibarıyla, Kılıç Kökten'in basamaklı kazılarının olduğu alanda yaklaşık 16 metrelik bir zemin elde edilmiştir (Resim 4).

³ Kökten 1959, 11.

⁴ Kökten 1959, 11.

⁵ Bu makale yazılana değin Kızılın'de 2018, 2019, 2021 ve 2022 yıllarında kazılar gerçekleştirilmiştir.

Yukarıda bahsi geçen kesit üzerinde stratigrafik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalara göre en üstte bulunan kahverengi toprak içinde, yakın zaman bulgularının da tespit edildiği karışık nitelikte materyaller ele geçirilmiştir. Söz konusu kahverengi toprak bölümü, “Jeolojik Seviye-I” (JS-I) olarak isimlendirilmiştir. Şimdiye değin herhangi bir Prehistorik seramik tespit edilememiş olan bu seviyede, Epi-paleolitik Dönem’in yontmataş elemanları ile birlikte çok daha geç dönemlerin seramik buluntuları ele geçmiştir.

Resim 4. Kızılın teras kazıları hava fotoğrafı

JS-I'in hemen altında, açık kırmızı renk topraklı, çok sayıda irili-ufaklı taşlı ve büyük kayaların bulunduğu “Jeolojik Seviye-IIa” (JS-IIa) olarak isimlendirilen Epi-paleolitik Dönem tabakası yer almaktadır. Bu seviyede, söz konusu dönemin geç evrelerine has geometrik formlu mikrolitlerin ele geçtiği bir evre ile karşılaşmıştır. Tabi bu tabakalarda geometrik olmayan mikrolitler de mevcut olmakla birlikte asıl önemli olan nokta, bu makalenin konusunu da oluşturan kumtaşından yapılmış insan heykeltiklerinin ele geçmiş olmasıdır. JS-IIa'nın altındaki, daha koyu kırmızı renkli olan tabaka ise “Jeolojik Seviye-IIb” (JS-IIb) olarak isimlendirilmiştir. JS-IIb, sediman içeriği açısından JS-IIa'dan pek farklı değildir. Sadece renginin daha koyu olmasıyla belirginleşmektedir. Bununla birlikte, bu seviyelerde JS-IIb içinden ele geçen mikrolitler, daha çok geometrik olmayan mikrolitler olup arkeolojik açıdan da JS-IIa'dan farklılık göstermektedir. Kazılar ile ortaya çıkan tabakalardan tespit edilen yumuşakça kabuklarının⁶, TÜBİTAK-MAM'da tarihlendirmeleri yapılmış ve şimdiye kadar kazılmış alanın ne kadar eskiye gittiği tespit edilmiştir⁷. Buna göre Kızılın teras alanında şimdilik bilinen en geç ve en erken tarihler Tablo-1'de yer almaktadır.

6 Kızılın'de kemikten tarihlendirme çalışmaları denense de kemiklerde kolajen madde kalmadığı için C14 AMS yöntemi uygulanamamıştır. Bu nedenle yumuşakça kabukları tarihlendirilmiştir.

7 Kızılın'de 2022 yılı sonu itibarıyla 40'm üzerinde C14 tarihlemesi yapılmıştır.

Kızılın'de, geneli lokal çört hammadde üzerine yapılmış bir yontmataş buluntu topluluğu ile karşılaşmaktadır. Çekirdekler⁸, üst seviyelerde görülen tek kutuplu örneklerin varlığına karşın, tüm seviyelerde iki kutuplu örnekleriyle daha yoğun olarak temsil edilmektedir. Düzenli dilgi-dilgicik üretimi çok nadir görülmekte, dolayısıyla dilgi ve dilgicikler düzensiz formludurlar. Neredeyse tüm tabakalarda, çekirdeklerle birlikte çekirdeklerin hazırlanması ve yenilenmesi sürecinde yan ürün olarak ortaya çıkan tepeli dilgi-dilgicikler, dalmalı dilgi-dilgicikler, çekirdek tablaları, doğal yüzeyli yongalar gibi atık malzeme de ele geçmektedir. Üstelik bunların sayısı çok fazladır. Buradan anlaşılmaktadır ki Kızılın terası, yerleşim olarak kullanılmakla birlikte aynı zamanda birer yontmataş işlik atölyesi gibi de kullanılmıştır.

JEOLÖJİK SEVİYE IIa					
Lab. No	Örnek No	Konvansiyonel tarih	Kalibre edilmiş (MÖ)	Kalibre edilmiş (MÖ)	Doğruluk değeri (%)
TÜBİTAK – 2129	L 16 / 11	13114±44	13944	13621	95.4
TÜBİTAK – 2130	L 17 / 11	13452±45	14405	14084	95.4
TÜBİTAK – 2120	G 16 / 7	14053±48	15380	15035	95.4
TÜBİTAK – 2121	G 16 / 8	14074±47	15385	15061	95.4
TÜBİTAK – 2122	G 16 / 9	13771±46	14979	14555	95.4
TÜBİTAK – 837	G 17 / 9	14956±52	15948 16401	15553 16031	95.4
TÜBİTAK – 2123	G 16 / 10	13802±46	15011	14611	95.4
TÜBİTAK – 2132	H 17 / 11	14408±49	15868	15422	95.4
TÜBİTAK – 2131	H 16 / 11	14450±49	15896	15456	95.4
JEOLÖJİK SEVİYE IIb					
Lab. No	Örnek No	Konvansiyonel tarih	Kalibre edilmiş (MÖ)	Kalibre edilmiş (MÖ)	Doğruluk değeri (%)
TÜBİTAK – 2138	F 17 / 8	15201±50	16723 16590	16603 16334	24.8 70.6

⁸ Erbil-Ağırsoy-Perçin vd. 2020; Erbil-Kartal-Ağırsoy 2021.

TÜBİTAK – 2139	F 17 / 9	16249±53	17879	17537	95.4
TÜBİTAK – 2124	G 17 / 11	15497±54	16936	16756	95.4
TÜBİTAK – 2125	G 15 / 12	14103±53	15398	15082	95.4
TÜBİTAK – 2140	F 17 / 10	15888±52	17428	17053	95.4
TÜBİTAK – 2141	F 17 / 11	16681±55	18398	18011	95.4
TÜBİTAK – 2127	E 16 / 11	16479±55	18141 17816	17823 17666	76.2 19.2
TÜBİTAK – 2128	E 16 / 12	16643±58	18348	17968	95.4
TÜBİTAK – 2142	F 17 / 12	17564±58	19455	19036	95.4

Tablo 1

Çekirdeklerden elde edilen yonga-dilgiler üzerine çeşitli formlarda yapılan ön kazıyıcılar, dişlemeli aletler, çentikli aletler, taş delgiler, *piece esquillee* gibi aletler standart buluntular arasında yer almaktadır. Bunlar arasında en fazla grubu ön kazıyıcılar temsil etmektedir. Öte yandan bu rutin buluntuların yanında çok fazla sayı ve tipolojide taş kalem buluntularının ele geçiyor olması, önemli bir ayrıcalık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kızılın'ın yontmataş alet endüstri buluntularının⁹ en tipik göstergesi olan grubu, mikrolitik aletler oluşturmaktadır. Özellikle JS-IIa seviyesinde geometrik mikrolitlerin çok tipik örnekleriyle karşılaşılmaktadır. Bunlar arasında yarımaya, ikizkenar üçgenler ve trapezler en önemli formları temsil etmektedir. Bununla birlikte yine bu seviyede geometrik olmayan, özellikle sırtlı dilgicikler ve türevlerinin ele geçtiği bir topluluk da bu mikrolitlere eşlik etmektedir. Özellikle geometrik mikrolitlerin bulunduğu bu seviyede, bunların yapımında kullanılan mikrobürün tekniğine ilişkin kalıntılar ele geçmektedir. Geneli küçük boyutlu olsa da çentikli budama tekniği gösteren bu mikrobürünler, mikrolit üretim metodunun anlaşılması açısından önemlidir. Öncekine göre bir alttaki JS-IIb seviyesinde, geometrik mikrolitlerin sadece çeşitkenar üçgen formları ele geçmiştir. Yarımaya, ikizkenar üçgenler ve trapezler kaybolmuş, bunların yerine çok sayıda sırtlı dilgicik ile bunların türevleri ele geçmiştir. Bunlar arasında mikrogravet uçların varlığı önemli ve ayırt edici bir özelliktir.

Kızılın'ın sürtmetaş aletlerini, ele geçiş pozisyonlarına göre iki grupta toplayabiliriz. Birinci grubu yüzey buluntuları, ikinci grubu ise tabakalardan ele geçen *in situ* buluntular oluşturur. Bunların çoğu genellikle kırık öğütme taşlarından ibarettir. Buna karşın I16/9 plankaresi ve tabakasından ele geçmiş bir adet *shaft straightener* yani yivli-oluklu sap düzeltici çok önemlidir. Son bir grup olarak hepsi de L16/11 plankaresi ve tabakasından bir arada ele geçmiş olan, el cilalaması içeren 5 adet taş eserdir.

⁹ Kartal 2019; Kartal-Erdem-Bal 2020.

Kızılın'ın kemik alet repertuvarında, kırık bız parçaları ve üzerlerinde kullanımdan dolayı parlamalar gösteren, amorf ve kırık kemik parçaları tespit edilmiştir. Bu kemiklerin üzerindeki parlamalar, bütün yüzey üzerinde olmadığından bu parlamaların, yırtıcı hayvan mide asidi sebebiyle değil kullanıma dayalı bir cilalanma nedeniyle oluştukları düşünülmektedir. Ancak belirttiğimiz gibi hepsinin de kırık parçalar hâlinde olmasından ötürü bütünlüğü anlaşılamamaktadır. Genel anlamda şimdilik kemik alet buluntuları sayıca azdır.

Kişisel süslenme objeleri açısından, Güneybatı Toroslarda hemen her Epi-paleolitik Dönem tabakasında sıkça karşımıza çıkan, özellikle denizel kökenli olan *Dentalium sp.*, *Tritia gibbosa* ve *Columbella rustica* türlerinden üretilmiş boncuklar, Kızılın'de de karşımıza çıkmaktadır.

Kızılın İnsan Heykelcikleri

Kızılın'den ele geçen en önemli eser grubu, iki adet insan heykelciğidir¹⁰. Bu eserler, Anadolu'nun bilinen en eski taş insan heykelcikleridir. Her ikisi de farklı plankarelerde ancak aynı seviyelerden ele geçmiştir. Bulundukları tabakalara göre yaşları, MÖ 13782 (2 sigma kalibrasyon ve ortalama ile) olarak ölçülmüştür.

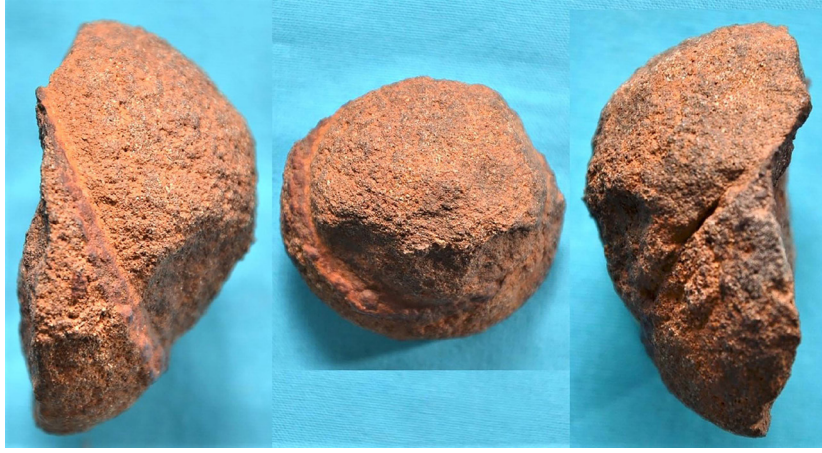
Bunlardan ilki, bizim tabirimizle “Kızılın 1 Figürini” olup (Resim 5-6), H15 plankaresinden ele geçmiştir. Tabaka açısından, üstteki yaklaşık 25-30 cm'lik karışık ve kahverengi JS-I sedimanın hemen altındaki, kırmızı açık renkli JS-IIa'nın en üst seviyesine aittir. Aslında eser, iri bir kayanın altında ele geçtiği için *in situ* buluntu özelliği taşımaktadır. Bu bakımdan heykelciğin Epi-paleolitik Dönem'e ait olduğu tartışmasızdır. Bu tabaka, çok yakındaki Öküzini'nin 2'nci arkeolojik ünitesinin sonu ve 3'üncü arkeolojik ünitesinin başlangıcıyla çağdaştır¹¹. Yakın Doğu'da bu tarihler, Levant'ta *Geometrik Kebaran* ile *Natufian* ve bununla birlikte Zagros'ta *Zarzian* ile çağdaşlık göstermektedir.

Resim 5. Kızılın 1 Figürini (cepheden)

¹⁰ Kartal M. 2019; Kartal 2020.

¹¹ Kartal 2009, 150.

Resim 6. Kızılın 1 Figürini (farklı yönlerden)

Eserin kırık hâliyle genişliği 4,06 cm ve kalınlığı 3,87 cm'dir (Resim 7). Kırık olduğu için boy değeri bilinmese de baş ve gövde orantısı düşünüldüğünde 10 cm'den daha büyük olabileceği düşünülmemektedir. Figürin, kumtaşı üzerine kazıma ve aşındırma teknikleriyle yapılmıştır. Sadece baş kısmı ele geçmiş, gövdesi noksan ve kırık bir eserdir. Ancak gövdeye ait çok az bir kısım eser üzerinde kalmıştır. Buna karşın baş kısmı çok önemli tasvir özellikleri göstermektedir. Baş ve gövde, sadece derin bir yiv ile betimlenmiş olup boyun kısmı işlenmemiştir (Resim 5-6). Dolayısıyla gövde ve baş kısmını ayıran temel ayırım, tüm çevresi boyunca seçilen derin bir yivdir. Gözler, cepheden içbükey lensler şeklinde iki çukurla belirginleştirildiğinden, burun kısmı doğal olarak öne doğru bir çıkıntı yapmaktadır (Resim 5). Göz çukurlarında başka bir maddenin bulunup bulunmadığı bilinmemekle birlikte, bu pek olası görünmemektedir. Zira göz çukurları, başka bir katı maddeyi içinde tutabilecek kadar derin değildir¹². Bu durumda, özellikle bir burun oluşturulmamış, aksine göz çukurlarının varlığı doğal olarak bir burun oluşturmuştur. Başın her iki şakak kısmı ise sürtülerek aşındırılmıştır (Resim 6 orta detay görünümü). Aynı teknikle yani sürtülerek alın kısmı da oluşturulmuştur.

Resim 7. Kızılın 1 Figürini boyutları

¹² Buna karşın çukur gözlere "macun" niteliğinde bir maddenin sıvanmış olabileceği de düşünülebilir.

Bu eserin en önemli özelliği; yüzün tam arkasında, başın gövdeyle ayrıldığı yiv kısmında yer alan, bir nevi saç ya da başlık gibi bezemelere sahip olmasıdır. Bu kazıma çizikler, başa göre dikey konumda “V” kesikli, yatay konumunda ise daha çok “U” kesiklidir. Birbirini dik keser biçimde işlenmiş olan bu bezemeler (Resim 8), sınırlı bir alan kaplamakla birlikte çok belirgindir. Böylesi bezeme örneklerine¹³, Avrupa’nın özellikle Orta ve Doğu bölgelerinde Üst Paleolitik Dönem’e denk gelen MÖ 25.000-20.000 tarihleri arasında rastlamaktayız. Kızılın’dan daha eski olan bu Avrupa örneklerinin, Anadolu’daki avcı gruplara ilham verip vermediği bilinmemektedir. Kısacası Avrupa kökenlidir diyebilmek bugün için imkânsızdır. Ayrıca bu heykelciğin cinsiyetine dair herhangi bir emare bulunmamaktadır. Bununla birlikte yukarıda da belirtmiş olduğumuz gibi “olası saç” betimlemelerine sahip Avrupa örneklerinin neredeyse tamamı kadın figürinleri olarak tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak, Kızılın 1 Figürini’nin de büyük olasılıkla bir kadın başı olması gerektiği düşünülmektedir.

Resim 8. Kızılın 1 Figürini başın arkasındaki olası saç betimlemeleri

Anadolu’da böylesi boyun kısmı derin bir yivle betimlenmiş ancak Kızılın örneğinden çok daha geç bir döneme ait olan Antalya-Bademağacı Höyük’te, Erken Neolitik II seviyesine ait ve MÖ 6450-6080 tarihleri arasına yerleştirilen bir taş figürin, teknik açıdan Kızılın örneğiyle büyük benzerlik gösterse de¹⁴ Bademağacı örneğinde yüz işlenmemiştir. Kısacası boyun ve gövde arasındaki betimlemenin sadece derin bir yiv ile belirtilmesi ilginç de olsa bir tercihtir ve farklı nesillerce de uygulanmıştır.

Kızılın’dan ele geçen ikinci insan heykelciği, bizim tabirimizle “Kızılın 2 Figürini”dir (Resim 9). Tıpkı ilk figürinde olduğu gibi bu eser de aynı seviyede ancak H17 plankaresinden ele geçmiştir. Dolayısıyla bu figürin de MÖ 13.782 (2 sigma kalibrasyon ve ortalama ile) olarak tarihlendirilmektedir. Tabi jeolojik birimi de JS-IIa’dır.

¹³ Antl-Weiser 2008, 26; Soffer-Adovasio-Hyland 2000, 519.

¹⁴ Duru 2008, 18-19, 94.

Resim 9. Kızılın 2 Figürini (yapışık ikiz)

Eserin boyu 6,30 cm, eni 3,30 cm ve kalınlığı 3,25 cm'dir (Resim 10). Bu figürin de kumtaşı üzerine yapılmış olup tamdır. Ancak ilk figürine göre oldukça soyut özellikler göstermektedir. Baş ve gövde işlenmesine karşın baş kısmında yüz detayları hiç işlenmemiştir. Bununla birlikte bu figürinin en önemli özelliği “ikiz insan” tasviri içermesidir. Eserin, boydan boya derin bir yivle ikiye bölünmesi, iki farklı vücut oluşturmuştur. Yani eser hem baş hem de gövdeden, ön kısımda cepheden ve arka kısımdan derin bir yiv ile ikiye bölünmüştür (Resim 9). Bu durum anatomik olarak iki baş ve iki vücut oluşturmaktadır ancak yapışık. Bununla birlikte eserin baş ve gövde kısımları arası, boyun yerine yine ilk figürinde olduğu gibi derin bir yivle ayrılarak baş ve gövde oluşturulmuştur. Eser bu hâliyle “ikiz” ya da daha doğrusu “yapışık ikiz” olgusunu betimlemektedir. İkiz insan figürini olarak kabul etmemizdeki temel neden, esere profilden bakıldığında baş kısımlarının da farklı profiller oluşturmuş olmasından kaynaklanmaktadır (Resim 11). Zira gövde de birbirinden derin yivlerle ayrılmıştır. Baş kısımları sanki aşağı doğru bakar pozisyonundadır. Gövdenin alt bölümü bütünüyle gerçekçi temsilin ötesindedir. Cepheden bakıldığında yüz işlenmemiştir. El, kol ve bacaklar hiç betimlenmemiştir. Eserin üzerinde cinsiyete dair bir betimleme de yoktur. Bu haliyle sadece “yapışık ikiz” algısı yaratmaktadır.

Resim 11. Kızılın 2 Figürini profilden görünen silüetler

Anadolu’da Kızılın 2 Figürini bulunmadan önce bilinen en eski örnekler Neolitik Çağ’dan ele geçmiştir. Çatalhöyük’ten ele geçen ve Tapınak VI’da bulunan mermerden üretilmiş iki başlı, iki çift göğüslü ancak her bir birey için tek kollu figürinler çok önemlidir¹⁵. Mellaart, daha sonra benzer nitelikteki figürinlerin Hacılar I ve Kültepe gibi daha geç dönemlere ait yerleşimlerden de ele geçtiğini belirtmektedir¹⁶. Bu durumda Çatalhöyük’ten de önceye ait olan “yapışık ikiz” figürinlerinin Anadolu’da bilinen ilk örneği Kızılın Epi-paleolitik’ine aittir.

Sonuç

1980’li ve 90’lı yıllarda, modern Paleolitik arkeoloji araştırmalarına başlanan Güneybatı Toroslarda, Öküzini ve Karain-B Gözü kazıları çok önemli Epi-paleolitik Dönem buluntularını gün yüzüne çıkarmıştır. Son yıllarda kazısına başlanan Kızılın, bu bölge için Epi-paleolitik Dönem açısından deyim yerindeyse yeni bir kapı aralamaktadır. Söz konusu her iki eser üzerinde de teknik ve stil açısından hem Avrupa Paleolitik sanat özellikleri hem de Yakın Doğu Paleolitik sanat özellikleri sezilmektedir. Yani sanatsal açıdan henüz bir ya da diğer bölgeye bağlanamayacak kadar erkendir. Sadece 6 sezonluk kazıların sonucunda hem yontmataş endüstriler hem de diğer buluntularla birlikte sanat eserlerinin ele geçmiş olması Kızılın’ı çok önemli bir Epi-paleolitik Dönem merkezi hâline getirmeye adaydır.

ETİK BEYAN/ETHICAL STATEMENT

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur./It is declared that scientific and ethical principles were complied with during the preparation of this study and all the works referred are mentioned in the bibliography.

¹⁵ Mellaart 1967, 121-122, Pl. 70-71.

¹⁶ Mellaart 1967, Pl. 70-71.

KAYNAKLAR

Antl-Weiser 2008

Antl-Weiser, W., "The Anthropomorphic Figurines From Willendorf", *Wissenschaftliche Mitteilungen Niederösterreichisches Landesmuseum*, 19, 19-30.

Demirel-Kartal-Aydın vd. 2019

Demirel, M.-Kartal, G.-Aydın, Y.-Erbil, E.-Kartal, M., "Kızılın Kazıları (I) 2017 Sezonu", *40. Kazı Sonuçları Toplantısı-II*, 651-666.

Demirel-Kartal-Erbil vd. 2020

Demirel, M.-Kartal, G.-Erbil, E.-Ağırsoy, Z. B.-Erdem, İ. B.-Perçin, P.-Bal, B. C.-Mutlu, M.-Kartal, M., "Kızılın Kazıları (II) 2018 Sezonu", *41. Kazı Sonuçları Toplantısı-III*, 221-235.

Duru 2008

Duru, R., *MÖ 8000'den MÖ 2000'e Burdur-Antalya Bölgesi'nin Altıbin Yılı*, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, Antalya.

Erbil-Ağırsoy-Perçin vd. 2020

Erbil, E.-Ağırsoy, Z. B.-Perçin, P.-Mutlu, M., "Kızılın Terası Yontmataş Teknolojisi: İlk Sonuçlar", *35. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 281-292.

Erbil-Kartal-Ağırsoy 2021

Erbil, E.-Kartal, G.-Ağırsoy, Z. B., "A New Settlement From the Epi-palaeolithic Period: The Operational Sequence and Techno-Typology of the Knapped Stone Industry at the Kızılın Site (Antalya, Turkey)", *Lithic Technology*, 46/2, 143-163.

Erbil-Kartal-Sarioğlu vd. 2022

Erbil, E.-Kartal, G.-Sarioğlu, E. K.-Bal, B. C.-Karahan, G.-Kartal, M., "Kızılın Kazıları (III) 2019 Sezonu", *2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları*, C III, 137-150.

Kartal G. 2019

Kartal, G., "Kızılın Yontmataş Endüstrisinin Tekno-Tipolojik Analizi (İlk Sonuçlar-2017)", *34. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 305-322.

Kartal-Erdem-Bal 2020

Kartal, G.-Erdem, İ. B.-Bal, B. C., "Kızılın Teras Alanının Yontmataş Alet Endüstrisinin Tipolojik Analizi-2018", *35. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 331-349.

Kartal 2009

Kartal, M., *Konar Göçerlikten Yerleşik Yaşama Geçiş Epi-paleolitik Dönem Türkiye'nin Son Avcı-Toplayıcıları*, Arkeoloji Sanat Yayınları, İstanbul.

Kartal M. 2019

Kartal, M., "2018 Excavations at Kızılın, Kızılın 2018 Yılı Kazısı", *ANMED*, 17, 109-114.

Kartal 2020

Kartal, M., “Batı Toroslar’da Paleolitik Sanat Tasvirleri, Sembolizm ve Yeni Bulgular”, *APAD*, 6, 103-122.

Kökten 1959

Kökten, İ. K., “Tarsus-Antalya Arası Sahil Şeriti Üzerinde ve Antalya Bölgesinde Yapılan Tarihöncesi Araştırmaları”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, VIII/2, Lev. X-XV, 10-16.

Mellaart 1967

Mellaart, J., *Çatal Hüyük, A Neolithic Town in Anatolia*, McGraw-Hill, New York.

Soffer-Adovasio-Hyland 2000

Soffer, O.-Adovasio, M.-Hyland, D. C., “The Venus Figurines: Textiles, Basketry, Gender, and Status in the Upper Paleolithic”, *Current Anthropology*, 41/4, 511-537.

http://cografyaharita.com/haritalarim/2a_antalya_ili_fiziki_haritasi2.png son erişim tarihi: 15.01.2025.